

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан соціально-гуманітарного факультету

Оксана ГОМОТЮК

« 29 » 2025 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної роботи

Віктор ОСТРОВЕРХОВ

« 29 » 2025 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор ІННІОТ

Святослав ПІТЕЛЬ

« 29 » 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

з дисципліни «Соціальна інклюзія»
ступінь вищої освіти – бакалавр
галузь знань – 23 Соціальна робота
спеціальність – 231 Соціальна робота
освітньо-професійна програма – «Соціальна робота»

кафедра психології та соціальної роботи

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції (год.)	Практ. (год.)	ІРС (год.)	Тренінг (год.)	Самост. робота студ. (год.)	Разом (год.)	Залік. (сем.)
Денна	3	6	32	14	3	6	95	150	6
Заочна	3	6	8	4	-	-	138	150	6

Тернопіль – ЗУНУ
2025

Робочу програму склав доцент кафедри психології та соціальної роботи,
кандидат педагогічних наук, доцент **Шафранський Володимир Васильович**

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри психології та соціальної
роботи, протокол № 1 від «26» серпня 2025 р.

Завідувач кафедри психології та
соціальної роботи, д.психол.н., професор

Андрій ГІРНЯК

Гарант ОП «Соціальна робота»
к.е.н., доцент

Світлана МИКОЛЮК

СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «Соціальна інклюзія»

1. Опис дисципліни

Дисципліна «Соціальна інклюзія»	Галузь знань, спеціальність, ОПП СВО	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 5	галузь знань 231 – «Соціальна робота»	Дисципліна вибіркова Мова навчання українська
Кількість залікових модулів – 3	спеціальність 231 «Соціальна робота»	Рік підготовки: <i>Денна – 3</i> <i>Заочна – 3</i> Семестр: <i>Денна – 6</i> <i>Заочна – 6</i>
Кількість змістових модулів – 3	ступінь вищої освіти – бакалавр	Лекції: <i>Денна – 32</i> <i>Заочна – 8</i> Практичні заняття: <i>Денна – 14</i> <i>Заочна – 4</i>
Загальна кількість годин - 150		Самостійна робота: <i>Денна – 95</i> <i>Заочна – 138</i> Індивідуальна робота: <i>Денна – 3</i> <i>Заочна –</i>
Тижневих годин: Денна форма навчання - 10 з них аудиторних -3,7		Вид підсумкового контролю – залік

2. Мета і завдання вивчення дисципліни «Соціальна інклюзія»

2.1. Мета вивчення дисципліни

Соціальна інклюзія в сучасному українському освітньому просторі набуває особливої ваги з огляду на те, що інтегрування осіб з особливими потребами в соціокультурне й загальноосвітнє середовище є сьогодні надзвичайно актуальним. Недостатня розробленість цієї педагогічної проблеми, збільшення кількості дітей з порушеннями психофізичного розвитку, котрі не мають змоги отримувати психолого-педагогічну підтримку та корекційно-реабілітаційну допомогу, недостатній рівень культури та освіченості педагогів та батьків, брак елементарної матеріальної бази, низький фінансовий стан сімей, незадовільне навчально-методичне забезпечення (навчальні програми, посібники, підручники, методичні вказівки тощо) зумовлюють процеси переосмислення суспільством ставлення до осіб з особливими потребами.

На сучасному етапі ідея соціальної інклюзії набуває змістовного значення і перетворюється на важливу проблему сучасних науково-педагогічних досліджень. Вона поєднує в собі поняття комплексності, предметності, системності та визначається науковцями і фахівцями-практиками як модель організації процесу спеціальної освіти в умовах загальноосвітньої школи.

Мета вивчення дисципліни – засвоєння філософських, нормативно-правових та організаційних основ соціальної інклюзії освіти.

Теоретичними засадами навчальної дисципліни є: концепція нормалізації; соціальної інтеграції; концепція компенсації дефекту; концепція розвитку освіти в Україні; концепція спеціальної освіти осіб з особливостями психофізичного розвитку в Україні, концепція інклюзивної освіти.

2.2. Завдання вивчення дисципліни

1. Сформувати усвідомлене розуміння основних положень соціальної інклюзії.

2. Виробити навички командної роботи при навчанні та вихованні осіб з особливими потребами.

3. Забезпечити досконале володіння стратегіями взаємодії з батьками дітей з особливими потребами.

4. Сформувати навички диференційованого викладання та оцінювання; виробити усвідомлення необхідності зростання педагогічної майстерності.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретичні та нормативно-правові аспекти соціальної інклюзії

Тема 1. Теоретико-методологічні засади соціальної ізоляції, соціальної інклюзії та соціальної інтеграції

Концепція соціальної ізоляції. Соціальна ізоляція людей з інвалідністю. Соціальна ізоляція людей з інвалідністю в Україні.

Соціальна інклюзія як результат переходу суспільства до соціальної політики. Концепція соціальної інклюзії стосовно осіб з інвалідністю. Цінності, які лежать в основі соціальної інклюзії.

Соціальна інтеграція. Термін «соціальна інтеграція» у педагогіці. Термін «соціальна інтеграція» у соціології.

Тема 2. Інклюзія та освіта

Від соціальної інклюзії до інклюзії в освіті. Мета освітньої інклюзії.

Інклюзивна освіта: витоки та концептуальні положення. Інклюзія в освітній сфері. Концепція інклюзивної освіти. Ключові аспекти інклюзії. Створення системи інклюзивної освіти.

Ресурси для запровадження інклюзії в освіті. Кроки на підтримку інклюзивного руху. Інклюзивні навчальні програми і плани. Середовище і шкільна культура, зорієнтовані на дитину. Підготовка педагогів у системі інклюзивної освіти.

Стратегії на підтримку інклюзивної освіти.

Економічна ефективність інклюзивної освіти та ресурси для її впровадження. Фінансова підтримка інклюзивної освіти. Заходи, спрямовані на поширення інклюзивної освіти. Створення «школи для всіх».

Тема 3. Нормативно-правові засади соціальної інклюзії.

Правова основа для розбудови інклюзивних стратегій. Загальна декларація прав людини. Конвенція про права дитини. Всесвітня декларація «Освіта для всіх». Дакарська декларація. Саламанкська декларація та Програма дій.

Освітнє законодавство України. Конституція України. Доктрина освіти. Комплексна програма освіти та фахової підготовки інвалідів. Закони України. Акти Кабінету Міністрів України. Накази.

Зарубіжний досвід інклюзивної освіти. Впровадження інклюзивної освіти у США. Досвід впровадження інклюзивної освіти в Італії. Впровадження інклюзивної освіти в Австрії. Інклюзивна освіта в Бельгії: принципи та мережа закладів. Досвід впровадження інклюзивної освіти в Нідерландах. Навчання дітей з особливими освітніми проблемами в Швеції. Досвід впровадження інклюзивної освіти в Німеччині, Норвегії, Фінляндії.

Змістовий модуль 2. Управління та організація освітнього процесу в умовах інклюзивної освіти

Тема 4. Державно-громадське управління інклюзивною освітою

Система управління інклюзивною освітою. Рівні організаційної структури системи управління інклюзивною освітою. Вищий (парламентсько-президентський) рівень управління. Центральний рівень управління. Місцевий рівень управління. Громадські об'єднання. Соціоосвітнє партнерство.

Характеристика мережі закладів освіти для дітей з ООП. Система освіти. Заклади дошкільної освіти для дітей з ООП. Заклади загальної середньої освіти для дітей з ООП. Інклюзивно-ресурсний центр. Ресурсний центр підтримки інклюзивної освіти. Міжгалузева підтримка дітей з ООП.

Деонтологія інклюзивної освіти. Деонтологія як вчення про проблеми моралі та моральності. Медична етика та деонтологія. Завдання деонтології інклюзивної освіти. Професійні компетентності вчителя інклюзивного класу. Принципи деонтології інклюзивної освіти.

Тема 5. Дитина з особливими освітніми потребами як суб'єкт інклюзивної освіти

Діти з особливими освітніми потребами: особливості психофізичного розвитку. Основні етапи розвитку дитини. Психологічна та педагогічна періодизація розвитку дитини. Періодизація вікового розвитку за Д.Б. Ельконіним. Зовнішні (екзогенні) та внутрішні (ендогенні) чинники у розвитку людини у процесі індивідуального життя. Зміни та модифікації у вікових періодах розвитку дитини. Порушення розвитку дитини. Діти з особливими освітніми потребами. Категорії дітей з ООП.

Технологія використання Міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я дітей і підлітків (МКФ-ДП) в освіті для визначення особливих освітніх потреб дитини. Сутність та основні принципи МКФ. Структура МКФ. Активність та Участь: інформаційна матриця Домени. Особливості використання МКФ. Алгоритм вибору класів і кодів МКФ-ДП. МКФ-ДП як сучасний підхід до визначення особливих освітніх потреб дітей.

Соціалізація дитини з особливими освітніми потребами: індивідуальний підхід та етапи соціалізації. Сутність поняття «соціалізація дитини». Роль сім'ї у соціалізації дитини з особливими освітніми потребами. Психолого-педагогічні умови соціалізації дитини з особливими освітніми потребами у закладі освіти. Соціально-економічні умови успішної соціалізації дитини в соціумі.

Тема 6. Організація освітнього процесу в умовах інклюзивної освіти

Універсальний дизайн інклюзивного освітнього середовища. Універсальний дизайн у сфері освіти. Особливості застосування універсального дизайну в інклюзивному освітньому середовищі. Допоміжні технології. Ресурсна кімната. Медіатека.

Команда психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами. Завдання команди психолого-педагогічного супроводу. Склад команди психолого-педагогічного супроводу. Організація роботи команди психолого-педагогічного супроводу. Асистент учителя як учасник освітнього процесу. Асистент дитини як відповідальний за соціальний супровід

дитини. Батьки дитини з особливими освітніми потребами як активні учасники освітнього процесу.

Індивідуальна програма розвитку дитини з особливими освітніми потребами. Індивідуальна програма розвитку як документ реалізації індивідуальної освітньої траєкторії. Етапи технології індивідуального планування і впровадження ІПР для дитини. Етап вивчення потенційних можливостей і потреб учня. Етап розробки індивідуальної програми розвитку. Індивідуальний навчальний план. Індивідуальна навчальна програма. Етап реалізації індивідуальної програми розвитку. Етап моніторингу реалізації індивідуальної програми розвитку, перегляд та внесення змін.

Технологія навчання в інклюзивному освітньому середовищі. Педагогічна технологія. Особистісно-орієнтоване навчання. Теорія множинного інтелекту. Диференційоване викладання. Кооперативне навчання. Когнітивне навчання. Проблемне навчання. Проектне навчання. Спільне викладання. АВА-аналіз. Технології адаптації освітнього середовища. Адаптації на рівні матеріалів і ресурсів. Адаптації на рівні методів навчання. Адаптації на рівні оцінки. Загальні рекомендації щодо навчання і розвитку дітей з порушеннями зору. Загальні рекомендації щодо навчання і розвитку дітей з синдромом дефіциту уваги та гіперактивності/СДУГ. Загальні рекомендації щодо навчання і розвитку дітей з порушеннями слуху. Загальні рекомендації щодо навчання і розвитку дітей з порушеннями мовлення. Загальні рекомендації щодо навчання і розвитку дітей з порушеннями опорно-рухового апарату. Загальні рекомендації щодо навчання і розвитку дітей з порушеннями інтелектуального розвитку. Загальні рекомендації щодо навчання і розвитку дітей з розладами аутистичного спектра/РАС. Загальні рекомендації щодо навчання та розвитку дітей із затримкою психічного розвитку/ЗПР.

Технологія оцінювання результатів інклюзивного навчання. Оцінювання результатів навчання. Методи оцінювання. Організаційні форми оцінювання. Принципи оцінювання. Прийоми оцінювання. Формувальне оцінювання. Портфоліо як інструмент оцінювання.

Додаткові освітні послуги в інклюзивному освітньому середовищі. Сутність поняття «додаткові освітні послуги». Види психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових занять (послуг).

Тема 7. Технологія навчання в інклюзивному освітньому середовищі.

Технологія навчання в інклюзивному освітньому середовищі. Педагогічна технологія. Особистісно-орієнтоване навчання. Теорія множинного інтелекту. Диференційоване викладання. Кооперативне навчання. Когнітивне навчання. Проблемне навчання. Проектне навчання. Спільне викладання. АВА-аналіз. Технології адаптації освітнього середовища. Адаптації на рівні матеріалів і ресурсів. Адаптації на рівні методів навчання. Адаптації на рівні оцінки.

Змістовий модуль 3. Соціальна інклюзія: громадсько-активній школі та роль батьків

Тема 8. Технології адаптації освітнього середовища як складові системи технології навчання в інклюзивному освітньому середовищі

Тематика	Кількість годин					
	Лекції	Практичні заняття	СРС	ІРС	Тренінг	Контрольні заходи
Змістовий модуль 1. Теоретичні та нормативно-правові аспекти соціальної інклюзії						
Тема 1. Теоретико-методологічні засади соціальної ізоляції, соціальної інклюзії та соціальної інтеграції	2	1	9		2	Складання структурних схем Дискусійне обговорення Тестові завдання
Тема 2. Інклюзія та освіта	4	1	9	1		
Тема 3. Нормативно-правові засади соціальної інклюзії.	4	1	9			
Змістовий модуль 2. Управління та організація освітнього процесу в умовах інклюзивної освіти						

Тема 4. Державно-громадське управління інклюзивною освітою	4	2	9		2	Реферативні повідомлення Дискусійне обговорення Тестові завдання
Тема 5. Дитина з особливими освітніми потребами як суб'єкт інклюзивної освіти	4	2	9	1		
Тема 6. Організація освітнього процесу в умовах інклюзивної освіти	4	2	10			
Тема 7. Технологія навчання в інклюзивному освітньому середовищі	4	2	10			
Змістовий модуль 3. Соціальна інклюзія: громадсько-активній школі та роль батьків						
Тема 8. Технології адаптації освітнього середовища як складові системи технології навчання в інклюзивному освітньому середовищі.	2	1	10		2	Дискусійне обговорення Реферативні повідомлення
Тема 9. Диференційоване викладання: технологія інклюзивної практики.	2	1	10	1		
Тема 10. Технологія оцінювання результатів інклюзивного навчання.	2	1	10			
Разом	32	14	95	3	6	

(заочна форма навчання)

Тематика	Кількість годин			
	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Індивід. робота
Змістовий модуль 1. Теоретичні та нормативно-правові аспекти соціальної інклюзії				
Тема 1. Теоретико-методологічні засади соціальної ізоляції, соціальної інклюзії та соціальної інтеграції	0,5	–	14	–
Тема 2. Інклюзія та освіта	0,5	–	13	–
Тема 3. Нормативно-правові засади соціальної інклюзії.	0,5	0,5	13	–
Змістовий модуль 2. Управління та організація освітнього процесу в умовах інклюзивної освіти				
Тема 4. Державно-громадське управління інклюзивною освітою	0,5	0,5	14	–
Тема 5. Дитина з особливими освітніми потребами як суб'єкт інклюзивної освіти	1	0,5	14	–
Тема 6. Організація освітнього процесу в умовах інклюзивної освіти	1	0,5	14	–
Тема 7. Технологія навчання в інклюзивному освітньому середовищі	1	0,5	14	–
Змістовий модуль 3. Соціальна інклюзія: громадсько-активній школі та роль батьків				

Тема 8. Технології адаптації освітнього середовища як складові системи технології навчання в інклюзивному освітньому середовищі.	1	0,5	14	—
Тема 9. Диференційоване викладання: технологія інклюзивної практики.	1	0,5	14	—
Тема 10. Технологія оцінювання результатів інклюзивного навчання.	1	0,5	14	—
Разом	8	4	138	—

5. Тематика практичних занять

Денна форма

Практичне заняття № 1

Тема 1. Теоретико-методологічні засади соціальної ізоляції, соціальної інклюзії та соціальної інтеграції

Мета: Ознайомлення з особливостями становлення соціальної ізоляції, соціальної інклюзії та соціальної інтеграції.

Питання для обговорення:

1. Концепція соціальної ізоляції.
2. Соціальна ізоляція людей з інвалідністю. Соціальна ізоляція людей з інвалідністю в Україні.
3. Соціальна інклюзія як результат переходу суспільства до соціальної політики.
4. Концепція соціальної інклюзії стосовно осіб з інвалідністю.
5. Цінності, які лежать в основі соціальної інклюзії.
6. Соціальна інтеграція. Термін «соціальна інтеграція» у педагогіці. Термін «соціальна інтеграція» у соціології.

Тема 2. Інклюзія та освіта.

Мета: Ознайомлення з особливостями переходу від соціальної інклюзії до інклюзії в освіті.

Питання для обговорення:

1. Від соціальної інклюзії до інклюзії в освіті. Мета освітньої інклюзії.
2. Інклюзивна освіта: витоки та концептуальні положення.
3. Інклюзія в освітній сфері. Концепція інклюзивної освіти. Ключові аспекти інклюзії.
4. Створення системи інклюзивної освіти.
5. Ресурси для запровадження інклюзії в освіті.
6. Інклюзивні навчальні програми і плани.
7. Підготовка педагогів у системі інклюзивної освіти.
8. Стратегії на підтримку інклюзивної освіти. Економічна ефективність інклюзивної освіти та ресурси для її впровадження.
9. Фінансова підтримка інклюзивної освіти.
10. Заходи, спрямовані на поширення інклюзивної освіти. Створення «школи для всіх».

Практичне заняття № 2

Тема 1. Нормативно-правові засади соціальної інклюзії.

Мета: Аналіз нормативно-правових засад соціальної інклюзії.

Питання для обговорення:

1. Правова основа для розбудови інклюзивних стратегій. Загальна декларація прав людини.
2. Конвенція про права дитини.
3. Всесвітня декларація «Освіта для всіх».
4. Дакарська декларація.
5. Саламанкська декларація та Програма дій.
6. Освітнє законодавство України. Конституція України.
7. Доктрина освіти.
8. Комплексна програма освіти та фахової підготовки інвалідів.
9. Закони України.
10. Акти Кабінету Міністрів України. Накази.
11. Зарубіжний досвід інклюзивної освіти. Впровадження інклюзивної освіти у США.
12. Досвід впровадження інклюзивної освіти в Італії.
13. Впровадження інклюзивної освіти в Австрії.
14. Інклюзивна освіти в Бельгії: принципи та мережа закладів.
15. Досвід впровадження інклюзивної освіти в Нідерландах.
16. Навчання дітей з особливими освітніми проблемами в Швеції.
17. Досвід впровадження інклюзивної освіти в Німеччині, Норвегії, Фінляндії.

Тема 2. Державно-громадське управління інклюзивною освітою

Мета: Ознайомлення з особливостями державно-громадського управління інклюзивною освітою.

Питання для обговорення:

1. Система управління інклюзивною освітою.
2. Рівні організаційної структури системи управління інклюзивною освітою. Вищий (парламентсько-президентський) рівень управління.
3. Центральний рівень управління.
4. Місцевий рівень управління.
5. Громадські об'єднання.
6. Соціоосвітнє партнерство.
7. Характеристика мережі закладів освіти для дітей з ООП.
8. Система освіти. Заклади дошкільної освіти для дітей з ООП.
9. Заклади загальної середньої освіти для дітей з ООП. Інклюзивно-ресурсний центр.
10. Ресурсний центр підтримки інклюзивної освіти.
11. Міжгалузева підтримка дітей з ООП.
12. Деонтологія інклюзивної освіти. Деонтологія як вчення про проблеми моралі та моральності.
13. Медична етика та деонтологія.
14. Завдання деонтології інклюзивної освіти.
15. Професійні компетентності вчителя інклюзивного класу.
16. Принципи деонтології інклюзивної освіти.

Практичне заняття № 3

Тема 1. Державно-громадське управління інклюзивною освітою

Мета: Ознайомлення з особливостями державно-громадського управління інклюзивною освітою.

Питання для обговорення:

1. Заклади загальної середньої освіти для дітей з ООП. Інклюзивно-ресурсний центр.
2. Ресурсний центр підтримки інклюзивної освіти.
3. Міжгалузева підтримка дітей з ООП.
4. Деонтологія інклюзивної освіти. Деонтологія як вчення про проблеми моралі та моральності.
5. Медична етика та деонтологія.
6. Завдання деонтології інклюзивної освіти.
7. Професійні компетентності вчителя інклюзивного класу.
8. Принципи деонтології інклюзивної освіти.

Тема 2. Дитина з особливими освітніми потребами як суб'єкт інклюзивної освіти.

Мета: Вивчення особливих характеристик дітей з особливими освітніми потребами.

Питання для обговорення:

1. Діти з особливими освітніми потребами: особливості психофізичного розвитку.
2. Основні етапи розвитку дитини.
3. Психологічна та педагогічна періодизація розвитку дитини. Періодизація вікового розвитку за Д.Б. Ельконіним.
4. Зовнішні (екзогенні) та внутрішні (ендогенні) чинники у розвитку людини у процесі індивідуального життя.
5. Зміни та модифікації у вікових періодах розвитку дитини.
6. Порушення розвитку дитини. Діти з особливими освітніми потребами. Категорії дітей з ООП.
7. Технологія використання

Практичне заняття № 4

Тема 1. Дитина з особливими освітніми потребами як суб'єкт інклюзивної освіти.

Мета: Вивчення особливих характеристик дітей з особливими освітніми потребами.

Питання для обговорення:

1. Міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я дітей і підлітків (МКФ-ДП) в освіті для визначення особливих освітніх потреб дитини.
2. Сутність та основні принципи МКФ. Структура МКФ. Активність та участь: інформаційна матриця Домени.
3. Особливості використання МКФ.
4. Алгоритм вибору класів і кодів МКФ-ДП. МКФ-ДП як сучасний підхід до визначення особливих освітніх потреб дітей.

5. Соціалізація дитини з особливими освітніми потребами: індивідуальний підхід та етапи соціалізації. Сутність поняття «соціалізація дитини».

6. Роль сім'ї у соціалізації дитини з особливими освітніми потребами.

7. Психолого-педагогічні умови соціалізації дитини з особливими освітніми потребами у закладі освіти.

8. Соціально-економічні умови успішної соціалізації дитини в соціумі.

Тема 2. Організація освітнього процесу в умовах інклюзивної освіти

Мета: Вивчення особливостей організації освітнього процесу в умовах інклюзивної освіти.

Питання для обговорення:

1. Універсальний дизайн інклюзивного освітнього середовища. Універсальний дизайн у сфері освіти.

2. Особливості застосування універсального дизайну в інклюзивному освітньому середовищі.

3. Допоміжні технології. Ресурсна кімната. Медіатека.

4. Команда психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами.

5. Завдання команди психолого-педагогічного супроводу.

6. Склад команди психолого-педагогічного супроводу.

7. Організація роботи команди психолого-педагогічного супроводу.

8. Асистент учителя як учасник освітнього процесу. Асистент дитини як відповідальний за соціальний супровід дитини.

9. Батьки дитини з особливими освітніми потребами як активні учасники освітнього процесу.

10. Індивідуальна програма розвитку як документ реалізації індивідуальної освітньої траєкторії.

11. Етапи технології індивідуального планування і впровадження ІПР для дитини.

12. Технологія навчання в інклюзивному освітньому середовищі.

13. Педагогічна технологія.

14. Особистісно-орієнтоване навчання.

15. Теорія множинного інтелекту.

Практичне заняття № 5

Тема 1. Організація освітнього процесу в умовах інклюзивної освіти.

Мета: Вивчення особливостей організації освітнього процесу в умовах інклюзивної освіти.

Питання для обговорення:

1. Диференційоване викладання.

2. Кооперативне навчання.

3. Когнітивне навчання.

4. Проблемне навчання.

5. Проектне навчання.

6. Спільне викладання.

7. АВА-аналіз.

8. Технології адаптації освітнього середовища.
9. Загальні рекомендації щодо навчання і розвитку дітей з різними видами порушень.
10. Технологія оцінювання результатів інклюзивного навчання.
11. Методи оцінювання.
12. Організаційні форми оцінювання. Принципи оцінювання.
13. Прийоми оцінювання. Формувальне оцінювання.
14. Портфоліо як інструмент оцінювання.
15. Додаткові освітні послуги в інклюзивному освітньому середовищі.

Тема 2. Диференційоване викладання: технологія інклюзивної практики.

Мета: Вивчення особливостей диференційованого викладання в умовах інклюзивної освіти.

Питання для обговорення:

1. Поняття «диференційованого викладання». Наукове підґрунтя ДВ.
2. Концепція навчання орієнтованого на потреби дітей. Завдання для щоденного навчання.
3. Теорія множинного інтелекту.
4. Домінуючі стилі навчання. Власний стиль мислення.
5. Концепція універсального дизайну. Універсальна модель навчання (УМН).
6. Множинні способи представлення навчального матеріалу.
7. Множинні способи демонстрації набутих знань, умінь і навичок учнями.

Практичне заняття № 6

Тема 1. Технологія навчання в інклюзивному освітньому середовищі.

Мета: Вивчення особливостей технологій навчання в інклюзивному освітньому середовищі.

Питання для обговорення:

1. Технологія навчання в інклюзивному освітньому середовищі.
2. Педагогічна технологія.
3. Особистісно-орієнтоване навчання.
4. Теорія множинного інтелекту.
5. Диференційоване викладання.
6. Кооперативне навчання. Когнітивне навчання. Проблемне навчання. Проектне навчання.
7. Спільне викладання. АВА-аналіз.
8. Технології адаптації освітнього середовища. Адаптації на рівні матеріалів і ресурсів. Адаптації на рівні методів навчання. Адаптації на рівні оцінки.

Тема 2. Виклики інклюзивної освіти

Мета: Ознайомлення з перешкодами, які виникають при впровадженні інклюзивної освіти.

Питання для обговорення:

1. Характеристика сфер, де постають перешкоди для інклюзивної освіти.
2. Довколишній світ як перешкода.

3. Ставлення суспільства як перешкода.
4. Суспільні організації, що користуються негнучкими юридичними процедурами та практикою як перешкода.
5. Перешкоди для людей з обмеженими можливостями та способи їх усунення.

Практичне заняття № 7

Тема 2. Технології адаптації освітнього середовища як складові системи технології навчання в інклюзивному освітньому середовищі.

Мета: Ознайомлення з перешкодами, які виникають при адаптації освітнього середовища системи навчання в інклюзивному освітньому середовищі.

Питання для обговорення:

1. Загальні рекомендації щодо навчання і розвитку дітей з порушеннями зору.
2. Загальні рекомендації щодо навчання і розвитку дітей з синдромом дефіциту уваги та гіперактивності/СДУГ.
3. Загальні рекомендації щодо навчання і розвитку дітей з порушеннями слуху.
4. Загальні рекомендації щодо навчання і розвитку дітей з порушеннями мовлення.
5. Загальні рекомендації щодо навчання і розвитку дітей з порушеннями опорно-рухового апарату.
6. Загальні рекомендації щодо навчання і розвитку дітей з порушеннями інтелектуального розвитку.
7. Загальні рекомендації щодо навчання і розвитку дітей з розладами аутистичного спектра/РАС.
8. Загальні рекомендації щодо навчання та розвитку дітей із затримкою психічного розвитку/ЗПР.

Тема. Диференційоване викладання: технологія інклюзивної практики.

Мета: Вивчення особливостей диференційованого викладання в умовах інклюзивної освіти.

Питання для обговорення:

1. Множинні способи залучення учня до навчального процесу.
2. Пристосування навчального середовища до потреб учнів.
3. ключових категорій, що визначають доступність навчального середовища на уроці.
4. Диференціація змісту навчання.
5. Диференціація процесу навчання.
6. Диференціація продукту/результатів навчання.
7. Адаптації та модифікації.
8. Систематичне різноаспектне оцінювання.
9. Оцінювання для навчання та оцінювання самого навчання.
10. Інструменти оцінювання. Види оцінювання.

Тема. Диференційоване викладання: технологія інклюзивної практики.

Мета: Ознайомлення з особливостями диференційованого викладання та технологіями інклюзивної практики.

Питання для обговорення:

1. Поняття «диференційоване викладання». Диференційований підхід.
2. Концептуальний підхід та практична технологія.
3. Організація навчальної діяльності.
4. Стратегії реалізації навчального процесу.
5. Стили навчання.
6. Універсальний дизайн.
7. Процес проектування.
8. Універсальна модель навчання.
9. Методи навчання.
10. Диференціація процесу навчання. Диференціація продукту та результатів навчання.
11. Адаптації та модифікації.
12. Оцінювання у диференційованому викладанні. Види оцінювання.

Тема. Технологія оцінювання результатів інклюзивного навчання.

Мета: Вивчення особливостей технологій оцінювання результатів інклюзивного навчання.

Питання для обговорення:

1. Оцінювання результатів навчання: функції,.
2. Основні функції оцінювання, методи, форми, принципи, прийоми.
3. Організаційні форми оцінювання.
4. Дидактичні принципи.
5. Формувальне та традиційне оцінювання.
6. Методи формувального оцінювання.
7. Портфоліо як інструмент оцінювання.
8. Освітні послуги в інклюзивному освітньому середовищі.
9. Психолого-педагогічні, корекційно-розвиткові заняття.
10. Різновиди арт-терапевтичних послуг

Тематика практичних занять

Заочна форма

Практичне заняття № 1

Тема 1. Державно-громадське управління інклюзивною освітою

Мета: Ознайомлення з особливостями державно-громадського управління інклюзивною освітою.

Питання для обговорення:

1. Заклади загальної середньої освіти для дітей з ООП. Інклюзивно-ресурсний центр.
2. Ресурсний центр підтримки інклюзивної освіти.
3. Міжгалузева підтримка дітей з ООП.

4. Деонтологія інклюзивної освіти. Деонтологія як вчення про проблеми моралі та моральності.
5. Медична етика та деонтологія.
6. Завдання деонтології інклюзивної освіти.
7. Професійні компетентності вчителя інклюзивного класу.
8. Принципи деонтології інклюзивної освіти.

Тема 2. Дитина з особливими освітніми потребами як суб'єкт інклюзивної освіти.

Мета: Вивчення особливих характеристик дітей з особливими освітніми потребами.

Питання для обговорення:

1. Діти з особливими освітніми потребами: особливості психофізичного розвитку.
2. Основні етапи розвитку дитини.
3. Психологічна та педагогічна періодизація розвитку дитини. Періодизація вікового розвитку за Д.Б. Ельконіним.
4. Зовнішні (екзогенні) та внутрішні (ендогенні) чинники у розвитку людини у процесі індивідуального життя.
5. Зміни та модифікації у вікових періодах розвитку дитини.
6. Порушення розвитку дитини. Діти з особливими освітніми потребами. Категорії дітей з ООП.
7. Технологія використання

Тема 3. Дитина з особливими освітніми потребами як суб'єкт інклюзивної освіти.

Мета: Вивчення особливих характеристик дітей з особливими освітніми потребами.

Питання для обговорення:

1. Міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я дітей і підлітків (МКФ-ДП) в освіті для визначення особливих освітніх потреб дитини.
2. Сутність та основні принципи МКФ. Структура МКФ. Активність та участь: інформаційна матриця Домени.
3. Особливості використання МКФ.
4. Алгоритм вибору класів і кодів МКФ-ДП. МКФ-ДП як сучасний підхід до визначення особливих освітніх потреб дітей.
5. Соціалізація дитини з особливими освітніми потребами: індивідуальний підхід та етапи соціалізації. Сутність поняття «соціалізація дитини».
6. Роль сім'ї у соціалізації дитини з особливими освітніми потребами.
7. Психолого-педагогічні умови соціалізації дитини з особливими освітніми потребами у закладі освіти.
8. Соціально-економічні умови успішної соціалізації дитини в соціумі.

Тема 4. Організація освітнього процесу в умовах інклюзивної освіти

Мета: Вивчення особливостей організації освітнього процесу в умовах інклюзивної освіти.

Питання для обговорення:

1. Універсальний дизайн інклюзивного освітнього середовища. Універсальний дизайн у сфері освіти.
2. Особливості застосування універсального дизайну в інклюзивному освітньому середовищі.
3. Допоміжні технології. Ресурсна кімната. Медіатека.
4. Команда психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами.
5. Завдання команди психолого-педагогічного супроводу.
6. Склад команди психолого-педагогічного супроводу.
7. Організація роботи команди психолого-педагогічного супроводу.
8. Асистент учителя як учасник освітнього процесу. Асистент дитини як відповідальний за соціальний супровід дитини.
9. Батьки дитини з особливими освітніми потребами як активні учасники освітнього процесу.
10. Індивідуальна програма розвитку як документ реалізації індивідуальної освітньої траєкторії.
11. Етапи технології індивідуального планування і впровадження ІПР для дитини.
12. Технологія навчання в інклюзивному освітньому середовищі.
13. Педагогічна технологія.
14. Особистісно-орієнтоване навчання.
15. Теорія множинного інтелекту.

Тема 5. Організація освітнього процесу в умовах інклюзивної освіти.

Мета: Вивчення особливостей організації освітнього процесу в умовах інклюзивної освіти.

Питання для обговорення:

1. Диференційоване викладання.
2. Кооперативне навчання.
3. Когнітивне навчання.
4. Проблемне навчання.
5. Проектне навчання.
6. Спільне викладання.
7. АВА-аналіз.
8. Технології адаптації освітнього середовища.
9. Загальні рекомендації щодо навчання і розвитку дітей з різними видами порушень.
10. Технологія оцінювання результатів інклюзивного навчання.
11. Методи оцінювання.
12. Організаційні форми оцінювання. Принципи оцінювання.
13. Прийоми оцінювання. Формувальне оцінювання.
14. Портфоліо як інструмент оцінювання.
15. Додаткові освітні послуги в інклюзивному освітньому середовищі.

Тема 6. Диференційоване викладання: технологія інклюзивної практики.

Мета: Вивчення особливостей диференційованого викладання в умовах інклюзивної освіти.

Питання для обговорення:

1. Поняття «диференційованого викладання». Наукове підґрунтя ДВ.
2. Концепція навчання орієнтованого на потреби дітей. Завдання для щоденного навчання.
3. Теорія множинного інтелекту.
4. Домінуючі стилі навчання. Власний стиль мислення.
5. Концепція універсального дизайну. Універсальна модель навчання (УМН).
6. Множинні способи представлення навчального матеріалу.
7. Множинні способи демонстрації набутих знань, умінь і навичок учнями.

Тема 7. Технологія навчання в інклюзивному освітньому середовищі.

Мета: Вивчення особливостей технологій навчання в інклюзивному освітньому середовищі.

Питання для обговорення:

1. Технологія навчання в інклюзивному освітньому середовищі.
2. Педагогічна технологія.
3. Особистісно-орієнтоване навчання.
4. Теорія множинного інтелекту.
5. Диференційоване викладання.
6. Кооперативне навчання. Когнітивне навчання. Проблемне навчання. Проектне навчання.
7. Спільне викладання. АВА-аналіз.
8. Технології адаптації освітнього середовища. Адаптації на рівні матеріалів і ресурсів. Адаптації на рівні методів навчання. Адаптації на рівні оцінки.

Тема 8. Виклики інклюзивної освіти

Мета: Ознайомлення з перешкодами, які виникають при впровадженні інклюзивної освіти.

Питання для обговорення:

1. Характеристика сфер, де постають перешкоди для інклюзивної освіти.
2. Довколишній світ як перешкода.
3. Ставлення суспільства як перешкода.
4. Суспільні організації, що користуються негнучкими юридичними процедурами та практикою як перешкода.
5. Перешкоди для людей з обмеженими можливостями та способи їх усунення.

Практичне заняття № 2

Тема 1. Технології адаптації освітнього середовища як складові системи технології навчання в інклюзивному освітньому середовищі.

Мета: Ознайомлення з перешкодами, які виникають при адаптації освітнього середовища системи навчання в інклюзивному освітньому середовищі.

Питання для обговорення:

1. Загальні рекомендації щодо навчання і розвитку дітей з порушеннями зору.
2. Загальні рекомендації щодо навчання і розвитку дітей з синдромом дефіциту уваги та гіперактивності/СДУГ.
3. Загальні рекомендації щодо навчання і розвитку дітей з порушеннями слуху.
4. Загальні рекомендації щодо навчання і розвитку дітей з порушеннями мовлення.
5. Загальні рекомендації щодо навчання і розвитку дітей з порушеннями опорно-рухового апарату.
6. Загальні рекомендації щодо навчання і розвитку дітей з порушеннями інтелектуального розвитку.
7. Загальні рекомендації щодо навчання і розвитку дітей з розладами аутистичного спектра/РАС.
8. Загальні рекомендації щодо навчання та розвитку дітей із затримкою психічного розвитку/ЗПР.

Тема 2. Диференційоване викладання: технологія інклюзивної практики.

Мета: Вивчення особливостей диференційованого викладання в умовах інклюзивної освіти.

Питання для обговорення:

1. Множинні способи залучення учня до навчального процесу.
2. Пристосування навчального середовища до потреб учнів.
3. Ключові категорії, що визначають доступність навчального середовища.
4. Диференціація змісту навчання.
5. Диференціація процесу навчання.
6. Диференціація продукту/результатів навчання.
7. Адаптації та модифікації.
8. Систематичне різноаспектне оцінювання.
9. Оцінювання для навчання та оцінювання самого навчання.
10. Інструменти оцінювання. Види оцінювання.

Тема 3. Диференційоване викладання: технологія інклюзивної практики.

Мета: Ознайомлення з особливостями диференційованого викладання та технологіями інклюзивної практики.

Питання для обговорення:

1. Поняття «диференційоване викладання». Диференційований підхід.
2. Концептуальний підхід та практична технологія.
3. Організація навчальної діяльності.
4. Стратегії реалізації навчального процесу.
5. Стилi навчання.
6. Універсальний дизайн.
7. Процес проектування.
8. Універсальна модель навчання.
9. Методи навчання.
10. Диференціація процесу навчання. Диференціація продукту та результатів навчання.
11. Адаптації та модифікації.

12. Оцінювання у диференційованому викладанні. Види оцінювання.

Тема 4. Технологія оцінювання результатів інклюзивного навчання.

Мета: Вивчення особливостей технологій оцінювання результатів інклюзивного навчання.

Питання для обговорення:

1. Оцінювання результатів навчання: функції.
2. Основні функції оцінювання, методи, форми, принципи, прийоми.
3. Організаційні форми оцінювання.
4. Дидактичні принципи.
5. Формувальне та традиційне оцінювання.
6. Методи формувального оцінювання.
7. Портфоліо як інструмент оцінювання.
8. Освітні послуги в інклюзивному освітньому середовищі.
9. Психолого-педагогічні, корекційно-розвиткові заняття.
10. Різновиди арт-терапевтичних послуг

6. Тренінг з дисципліни

Тема: Інклюзивне навчання: рівні можливості для кожного.

Мета: познайомити осіб, які працюють в сфері соціальної інклюзії з особливостями інклюзивного навчання в системі освіти; сформувати толерантне ставлення до впровадження інклюзивного навчання у закладах освіти.

Обладнання: «Правила роботи», стікери, папір А-4, фломастери, маркери, бейджі, мультимедійна презентація.

Хід роботи:

Вступне слово тренера. Повідомлення теми та мети заняття. (3 хв.)

Кожна людина має потреби, які прагне задовольнити. А саме: потреби фізіологічні (тобто, їжа, відпочинок, здоров'я); потреби безпеки (тобто, фізичної, психологічної та економічної); соціальні (тобто, потреба в взаємозв'язку з іншими, і, як наслідок потреба інформованості, приналежності до спільноти-громади, потреба бути любленим, почутим, потрібним та визнаним); потребу свободи (тобто, можливості самостійно приймати рішення і впливати на своє життя); потребу самореалізації - тобто здійснення людської особи, віднаходження змісту життя, закорінення у вірі. Дуже часто людина може сама задовольнити ці потреби, або принаймні зробити все, що від неї залежить. Але є ті, які не можуть задовольнити свої базові потреби без нашого позитивного наставлення, допомоги, сприяння.

Вправа на знайомство назвати своє ім'я і солодощі які ви любляєте.

Вхідне анкетування (5 хв).

**Анкета для осіб, які працюють в сфері соціальної інклюзії
«СТАВЛЕННЯ ДО ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ»**

1. Чи знаєте ви, що таке «інклюзивне навчання»?
а) так; б) ні.
2. Як ви вважаєте, чи готова школа створити умови для впровадження інклюзивного навчання?

а) так; б) ні; в) частково.

3. Що ефективніше для дитини?

а) індивідуальне навчання; б) інклюзивна освіта.

4. Чи порушуються права дітей з особливими потребами в системі надання їм освіти?

а) так; б) ні.

5. Як ви думаєте, чи вплине спільне проведення дозвілля дітей різних категорій на покращення морального виховання особистості?

а) так; б) ні.

6. Чи готові ви психологічно подолати бар'єри у роботі з дітьми з особливими потребами?

а) так; б) ні.

Вправа «Долоньки» (10 хв.)

Мета: підготувати учасників до роботи, створити комфортну атмосферу для конструктивної роботи.

Хід вправи: Відмалювати свою руку, і на кожному пальці написати:

1. Ім'я
2. Посада.
3. Улюблену страву.
4. Свої очікування.
5. Свої побажання.

Прийняття правил роботи (3 хв.).

Мета: показати необхідність вироблення і дотримання певних правил, за якими буде утворюватися взаємодія людей у групі, прийняття правил для продуктивної роботи під час тренінгу.

Хід вправи: тренер пропонує кожному учаснику написати одне чи кілька умов співпраці (кожен на окремому листочку) необхідних саме йому для ефективної роботи в групі.

Після чого кожен презентує свої пропозиції для ефективної роботи, потім обираються найбільш необхідні на тренінг.

З групою обговорюються кожне правило, тренер записує його на заздалегідь підготовлений аркуш паперу.

Орієнтовними правилами можуть бути такі:

1. Дотримуватися регламенту.
2. Слухати і чути (один говорить – усі слухають)
3. Бути пунктуальним
4. Проявити доброзичливість
5. Бути активним
6. Говорити за темою, й від свого імені
7. Не критикувати: кожний має право на свою думку
8. Правило конфіденційності
9. Говорити коротко, по черзі

Вправа «ЩО ТАКЕ ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ?»

Мета: проаналізувати теоретичні аспекти інклюзивного навчання.

Перегляд відео Інклюзія <https://www.youtube.com/watch?v=hnbLzK63-Hc>

Інформаційне повідомлення:

Життя дивна та непередбачувана річ... Іноді буває так, що в ньому трапляються події, на які важко вплинути та зрозуміти до кінця. Народження дитини з вадами – це подія, яка стається не з чієїсь провини, а просто стається. І від ставлення до неї залежить, наскільки ця дитина має шанс на те, щоб просто БУТИ, щоб отримати розуміння та підтримку світу й знайти в ньому своє місце.

Кожного дня на землі чієсь життя народжується, а чієсь згасає. І так вже є, що кожного дня на цей світ народжуються діти, яких ми називаємо дітьми з особливими потребами, які є особливими в тому, що через свою ту чи іншу проблему у фізичному чи психічному розвитку потребують нашої особливої турботи.

Розрізняють такі обмеження дитячої життєдіяльності:

- порушення слуху і мови (глухі, слабочуючі, логопати);
- порушення зору (сліпі, слабо зорі);
- порушення інтелектуального розвитку (розумово відсталі, з затримкою психічного розвитку);
- порушення опорно-рухового апарату;
- комплексні порушення психофізичного розвитку (сліпоглухонімі, ДЦП, з розумовою відсталістю тощо);
- хронічні соматичні захворювання;
- психоневрологічними захворюваннями.

Організація навчання дітей з обмеженими можливостями у звичайних школах вимагає безліч зусиль. На жаль, більшість шкільних будівель не пристосовані зараз до того, щоб у них знаходилися діти з важкою формою інвалідності. Крім того, по відношенню до дітей-інвалідів існує негативне ставлення з боку інших людей, а також стереотипи та хибні погляди з приводу можливостей інвалідів: що вони можуть, а чого не можуть.

Робота в групах I група розкриває поняття Інклюзивна освіта, II – Інклюзивна школа, III – Інклюзія. (необхідно сформулювати визначення поняття, назвати слабкі та сильні сторони даного поняття, представник від групи презентує своє бачення понять).

***Інклюзивна освіта** — це система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права здобувати її за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього закладу.*

Інклюзивна школа — це заклад освіти, відкритий для навчання всіх дітей, незалежно від їхніх фізичних, інтелектуальних, соціальних, емоційних, мовних чи інших особливостей. Цей заклад забезпечує без бар'єрне фізичне середовище, адаптує навчальні програми та плани, методи та форми навчання, тим самим надаючи можливість усім дітям успішно навчатись, у тому числі й дітям з особливими освітніми потребами; залучає батьків до співпраці; співпрацює з фахівцями з метою надання спеціальних послуг відповідно до різних освітніх потреб дітей; створює позитивну атмосферу в шкільному середовищі та громаді загалом.

Інклюзія — це процес. Важливо зазначити, що інклюзія має розглядатись як постійний пошук ефективних шляхів задоволення

індивідуальних потреб усіх дітей. У цьому випадку відмінності розглядаються як позитивне явище, яке стимулює навчання дітей та дорослих.

Інклюзія пов'язана з визначенням перешкод та їх подоланням. Відповідно, вона включає проведення комплексної оцінки, збір інформації з різноманітних джерел для розробки індивідуального плану розвитку та реалізації його на практиці.

В основу інклюзивної освіти покладена ідея, яка виключає будь-яку дискримінацію дітей, забезпечує однакове ставлення до всіх людей, але створює спеціальні умови для дітей з особливими потребами.

Тобто система адаптується до потреб дитини. Девіз інклюзії: **«Рівні можливості для кожного»**.

Досить часто інтеграцію ототожнюють з інклюзією, яка має дещо розширений контекст: інтеграція відображає спробу залучити учнів з особливими потребами до загальноосвітніх шкіл, а інклюзія передбачає пристосування шкіл та їх загальної освітньої філософії та політики до потреб усіх учнів — як обдарованих дітей, так і тих, котрі мають особливі потреби.

Суспільство повинно враховувати індивідуальні потреби людей і пристосовуватися до них, а не навпаки.

За оцінками ООН, кожна десята людина на планеті має інвалідність. Офіційна статистика враховує чисельність інвалідів, які мають свідоцтво про інвалідність з дійсним терміном придатності. У той же час до них можна віднести людей, які потрапляють під визначення інвалід, але не знають про це або не оформили відповідний статус.

За офіційними статистичними даними в Україні є **136** тис. дітей із порушеннями психофізичного розвитку(1,5 % від загальної кількості), **54,1** тис. з них навчаються у спеціальних школах-інтернатах. Спеціальні класи інтенсивної педагогічної корекції при масових загальноосвітніх школах – **48,5** тис. дітей. Дошкільні навчальні заклади для дітей із порушенням психофізичного розвитку –

1785, спеціальні групи при дошкільних навчальних закладах – **4917**, разом 75,5 тис.

Дані психолого-медико-педагогічних консультацій засвідчують, що дітей із особливостями психофізичного розвитку в Україні 1076345, що становить 12,2 % від загальної кількості.

В Україні відсутній повний статистичний державний облік дітей з особливостями психофізичного розвитку, оскільки на заваді стають міжвідомчі бар'єри, різні підходи до проведення обліку таких дітей, немає єдиної категоріальної класифікації та, як вже говорилося, деякі з них просто не бажають оформляти свій статус.

У структурі причин інвалідності серед дітей на першому місці хвороби нервової системи та органів чуття — 42,3%. Найчастіше причиною інвалідності є дитячий церебральний параліч — 38,8%. Порівняно з 1993 роком, інвалідність дітей від хвороб нервової системи в Україні зросла на 27,4%. На другому місці

в структурі причин дитячої інвалідності психічні розлади — 19%, в тому числі розумова відсталість різних ступенів 84,1%. Травлення, порушення обміну речовин становить 4,2% від загального рівня і зумовлена, головним чином, цукровим діабетом на який припадає 61,8%. Розподіл дітей-інвалідів за віком такий: до 3 років — 5-8%; 3-6 років - становлять 16,7%; 7-13 років — 58,1%; 14-15 років – 19,4%.

Вивчення вікової структури в динаміці свідчить, що 27,3% дітей інвалідів, які перебувають на обліку в лікувальних закладах держави, припадає на вікову категорію від 0 до 6 років, 62,1%, відповідно, на вікову групу 7 - 14 років, 10,6% - на вікову групу 15– 16 років.

Вправа «Горіхи»

Мета: показати на практиці, що всі люди є рівні і водночас унікальні.

Хід вправи:

Ведучий. Часто буває так, що ми сприймаємо яку-небудь групу, наприклад етнічну, як ціле і не замислюємося про те, що кожний її представник – зовсім унікальний і неповторний. Наприклад, нам може здаватися, що «всі китайці на одне лице», що всі німці страшні педанти, а фіни – мовчазні. Однак якщо ми ближче познайомимося з конкретною людиною з цієї групи, більше дізнаємось про неї, то її індивідуальність, неповторність будуть очевидними.

Давайте спробуємо проілюструвати унікальність всього існуючого на практиці. Навряд чи хто-небудь вважає, що кілограм горіхів наповнений індивідуальністю. Візьміть кожний собі по горіху. Роздивіться його якомога уважніше, з'ясуйте «особливі прикмети». На це дається 1 хвилина. Потім горіхи змішуються. Кожний повинен знайти свого горіха й описати його.

Вправа «За» і «Проти»

Мета: за допомогою тверджень (нижче наведених) сформувати толерантне ставлення до дітей з ООП.

Хід вправи: Учасникам пропонуються твердження, з якими вони мають погодитися або не погодитися. Тренер роздає кожному учасникові 2 картки різного кольору. Тренер зачитує твердження. Якщо учасник погоджується з твердженням, він має підняти картку одного кольору. Якщо не погоджується – картку іншого кольору. Всі учасники піднімають картки разом. Після озвучення кожного твердження тренер може пропонувати учасникам обговорити їхні відповіді, а пізніше озвучити правильну відповідь.

Запитання для обговорення в групі після завершення вправи:

1. Чи почули ви думки або позиції, які вас здивували?
2. Чому так важливо з'ясувати усі ці питання?

ТВЕРДЖЕННЯ

1. Діти з особливими освітніми потребами (дальше ООП), мають бути ізольовані від інших дітей під час навчання.
2. Дитина з ООП має право навчатися у звичайній загальноосвітній школі.
3. Статус дитини з ООП має бути відомий лише медичному працівнику школи.
4. Вчитель має право відмовитися від навчання дитини з ООП.
5. Ставлення до дітей з ООП та інших дітей має бути однаковим.

6. Батьки дітей з ООП зобов'язані віддавати на навчання свою дитину у спеціалізований навчальний заклад.
7. Діти з ООП обмежені у спілкування зі своїми ровесниками.
8. Вчителі і учні мають право знати про статус дитини з ООП.

Вправа « Історія з життя »

Мета: поповнити знання та допомогти сприйняттю педагогів впровадження інклюзії в загальноосвітній навчальний процес.

Хід вправи: учасників тренінгу ділять на три групи.

Кожен учасник тренінгу має обрати одну МАК, за допомогою цих карток учасники повинні скласти загальну історію про людину з ООП. (учасники навмання обирають карту, поклавши її на стіл починають розповідати свою історію).

Питання для обговорення:

Що було важкого і незрозумілого у виконанні даної вправи? Що вам сподобалося у даній вправі?

Підсумок.

Мета: провести загальну оцінку; з'ясувати враження учасників від роботи тренінгу.

Притча про аксакала

Помирає в одному поселенні старий аксакал. Прийшли до нього люди попрощатися, та й говорять: «Скажи нам, мудрий старий, як вдалося тобі створити такий порядок у сім'ї, що усі сини й невістки, дочки й зяті жили разом у мирі й злагоді». Не може вже говорити старий – подають йому папір і олівець, і він довго пише. І коли випадає з рук вмираючого аркуш, дуже здивувалися усі – там 100 разів було написано одне слово. Не здогадуєтесь яке? 100 разів було написано слово – ТЕРПИМІСТЬ!!!

Отже, поняття «толерантність» є синонімом слова «терпимість», саме так воно звучить латиною. Толерантність людей є найважливішою умовою миру і злагоди в сім'ї, колективі та суспільстві. Адже соціальні взаємовідносини постійно змінюються, породжуючи то гармонію, то односторонню перевагу, а то й зіткнення безпосередніх інтересів. У різних людей – різні погляди на життя, працю, кохання тощо. Чи завжди ми поважаємо думки, погляди інших? Як треба поважати інших? Чи треба прагнути, щоб інша людина сприйняла ваші погляди? Проявляти нетерпимість чи бути толерантним?

Рефлексія тренінгу (обговорення):

1. Назвіть одним словом ваше враження від тренінгу.
 2. Чи справдилися ваші очікування?
 3. Що би ви хотіли ще додати по даній темі?
- Я бажаю Вам терпимості в нелегкій справі.

7. Самостійна робота студента

Самостійна робота виконується студентом у формі «Портфолію», що складається із структурно-логічних схем, які відображають сутність теоретичних основ з дисципліни, що вивчається.

Варіанти самостійної роботи з дисципліни «Соціальна інклюзія»

1. Завдання вищого рівня управління інклюзивної освіти.
2. Роль Міністерство освіти і науки України у формуванні державної політики у сфері інклюзивної освіти.
3. Завдання Інституту спеціальної педагогіки Національної академії педагогічних наук України та Інституту модернізації змісту освіти у розвитку інклюзивної освіти.
4. Значення міжвідомчого партнерства у сфері інклюзивної освіти.
5. Роль громадських об'єднань у розвитку інклюзивної освіти.
6. Сутність соціоосвітнього партнерства у сфері інклюзивної освіти.
7. Типи закладів дошкільної освіти для дітей з ООП.
8. Типи закладів загальної середньої освіти для дітей з ООП.
9. Роль і функції інклюзивно-ресурсного центру в забезпеченні психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП.
10. Заклади (установи) освіти для дітей з ООП, що не перебувають у системі Міністерства освіти і науки України.
11. Особливості педагогічної деонтології.
12. Деонтологія інклюзивної освіти.
13. Професійні компетентності вчителя інклюзивного класу.
14. Принципи деонтології інклюзивної освіти.
15. Модель партнерських відносин між закладом загальної середньої освіти та іншими закладами й установами з метою організації інклюзивного освітнього середовища.
16. Динаміка кількості закладів спеціальної освіти та закладів загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням впродовж останніх років на прикладі будь-якого регіону.
17. Досвід організації інклюзивного навчання у закладі загальної середньої освіти як приклад формування позитивного ставлення учнів і суспільства загалом до осіб з особливими освітніми потребами.
18. Основні деонтологічні вимоги до діяльності педагогічних працівників в інклюзивному класі (Закон України «Про освіту» і Закону України «Про загальну середню освіту»).
19. Основні причини конфліктів, що виникають в інклюзивному класі.
20. Охарактеризуйте категорії дітей з особливими освітніми потребами за різними класифікаційними ознаками.
21. Міжнародна класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я дітей і підлітків (МКФ-ДП).
22. Послідовність кроків для вибору класів і кодів Міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я дітей і підлітків (МКФ-ДП).
23. Поняття «розвиток людини».
24. Зміни та модифікації у вікових періодах розвитку
25. Сензитивний період розвитку дитини.
26. Класифікації психофізичних порушень розвитку.
27. Соціалізація дитини з ООП.
28. Роль сім'ї в соціалізації дитини з ООП.
29. Умови соціалізації дитини у закладі освіти та у соціумі.

30. Соціальна інклюзія як складова оцінювання діяльності громадсько-активних шкіл за міжнародними стандартами якості діяльності.

8. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

У процесі вивчення дисципліни «Соціальна інклюзія» використовуються наступні засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- стандартизовані тести;
- поточне опитування;
- залікове модульне тестування та опитування;
- реферати, есе;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- ректорська контрольна робота;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

9. Критерії, форми поточного та підсумкового контролю

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни «Соціальна інклюзія» визначається як середньозважена величина, залежно від питомої ваги кожної складової залікового кредиту:

Для заліку

Модуль 1		Модуль 2	Модуль 3
40%	40%	5%	15%
Поточне оцінювання	Модульний контроль	Тренінг	Самостійна робота
Визначається як середнє арифметичне з оцінок, отриманих під час занять (7 занять, 10 тем – 10 оцінок).	Підсумкова письмова робота, яка охоплює всі теми	Визначається як середнє арифметичне з оцінок, отриманих за виконані завдання під час тренінгу	Визначається як середнє арифметичне з оцінок, отриманих за виконані завдання самостійної роботи

Поточне опитування

90–100 балів – студент у повному обсязі володіє теоретичним матеріалом з основ соціальної інклюзії, вільно пояснює ключові поняття («інклюзія», «бар'єрність», «толерантність», «дискримінація»), знає законодавчу базу України та міжнародні документи у сфері захисту прав людини, самостійно й аргументовано аналізує приклади соціальної практики, глибоко розкриває специфіку інклюзивної освіти та соціальної політики.

75–89 балів – студент демонструє достатньо повні знання, проте у викладі окремих тем (наприклад, технологій соціальної підтримки осіб з інвалідністю чи інтеграційних стратегій у громаді) бракує глибини, допускаються несуттєві неточності.

65–74 бали – студент відтворює базовий зміст дисципліни, але знання мають репродуктивний характер, відсутній ґрунтовний аналіз, допускаються суттєві неточності у трактуванні принципів інклюзії та прикладів практичної реалізації.

60–64 бали – студент фрагментарно знає матеріал, характеризує соціальну інклюзію поверхово, без достатньої аргументації, не може навести прикладів ефективних практик.

1–59 балів – студент не володіє навчальним матеріалом, не розкриває сутності соціальної інклюзії та її значення для соціальної роботи.

Підсумкова оцінка визначається як середнє арифметичне оцінок, отриманих протягом модуля (поточні відповіді, участь у дискусіях, письмові завдання).

Тренінг (практичні заняття з інклюзивних практик)

90–100 балів – студент творчо застосовує знання у вирішенні кейсів, уміло моделює інклюзивні ситуації, демонструє володіння методами роботи з людьми з особливими освітніми потребами та іншими вразливими групами, пропонує інноваційні підходи до подолання бар'єрів у суспільстві.

75–89 балів – студент виконує завдання тренінгу на достатньому рівні, вміє використовувати інклюзивні стратегії, проте подекуди бракує аргументованості чи цілісності в застосуванні методів; допускає несуттєві неточності.

65–74 бали – студент виконує завдання загалом правильно, але без глибини аналізу та творчого підходу, робить помилки у визначенні ресурсів підтримки або форм комунікації.

60–64 бали – студент поверхово підходить до виконання завдань, демонструє низький рівень практичних умінь, не виявляє ініціативності у груповій роботі.

1–59 балів – студент не бере активної участі у тренінгу, не виконує завдань, не демонструє знань із методики інклюзивної роботи.

Підсумкова оцінка визначається як середнє арифметичне з оцінок за виконані тренінгові завдання.

Самостійна робота

90–100 балів – студент повністю виконує завдання (реферати, аналітичні огляди, інтелект-карти, презентації), демонструє високий рівень самостійності та дослідницький підхід, застосовує актуальні джерела, глибоко аналізує соціальні практики інклюзії.

75–89 балів – студент виконує завдання в основному якісно, але допускає несуттєві недопрацювання; аналіз матеріалу загалом аргументований, проте бракує критичності чи повноти викладу.

60–74 бали – студент виконує завдання формально, поверхово, з помилками у висвітленні теми, слабким використанням наукових джерел.

1–59 балів – студент завдання не виконує або виконує на низькому рівні, відсутні авторські напрацювання, грубі помилки у трактуванні понять та явищ.

Підсумкова оцінка визначається як середнє арифметичне з оцінок за всі форми самостійної роботи.

Підсумковий залік

Включає тести, аналітичні питання та коротке практичне завдання.

90–100 балів – студент демонструє глибоке розуміння міжнародного досвіду, вміє порівнювати різні моделі, пропонує практичні рекомендації для України.

75–89 балів – відповіді в основному повні, але приклади й аргументація спрощені.

65–74 бали – засвоєні лише базові знання, без глибокого аналізу.

60–64 бали – знання фрагментарні, відповіді поверхові.

1–59 балів – студент не орієнтується у матеріалі, відповіді відсутні або неправильні.

Шкала оцінювання:

За шкалою ЗУНУ	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90–100	відмінно	A (відмінно)
85–89	добре	B (дуже добре)
75–84		C (добре)
65–74	задовільно	D (задовільно)
60–64		E (достатньо)
35–59	незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1–34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

10. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

№ п/п	Найменування	Номер теми
1	Мультимедійний проектор	1-10
2	Проекційний екран	1-10
3	Комунікаційне програмне забезпечення (Google Chrome, Firefox)	1-10
4	Наявність доступу до мережі Інтернет	1-10
5	Персональні комп'ютери, ноутбук.	1-10
6	Комунікаційне програмне забезпечення (Zoom) для проведення занять у режимі он-лайн (за необхідності)	1-10
7	Комунікаційна навчальна платформа (Moodle) для організації дистанційного навчання (за необхідності)	1-10
8	Програмне забезпечення: ОС Windows	1-10
9	Інструменти Microsoft Office (Word; Excel; Power Point і т. і.)	1-10

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Гоулман Д. Емоційний інтелект / Д. Гоулман. Харків : Vivat, 2018. 512 с.
2. Гоцко Г. І. Особливості організації освітнього процесу в умовах реалізації основних засад інклюзивного навчання. *Інклюзивне навчання в Новій українській школі :зб. матеріалів Міжнародної наук.-практ. конф.* Тербовля, 2018. Ч. 2. С.28–29.
3. Дивнич Л. Соціалізація дитини з особливими потребами : соціальнопедагогічна діяльність як спосіб супроводження процесу соціалізації. *Соціальний педагог.* 2018. №12. С. 7–10.
4. Інклюзивне навчання в закладах загальної середньої освіти: керівництво для тренерів : навчально-методичний посібник / Софій Н., Найда Ю., Маланчій В., Семко О. та ін. Київ, 2018. 174 с.
5. Історія соціальної роботи: підручник/Анатолій Фурман, Марія Підгурська. Київ: ВЦ «Академія», 2018. 160 с.

6. Каплієнко А. І. Обізнаність студентів у своєрідності діяльності учителів-логопедів в умовах інклюзії як передумова їхньої професійної компетентності. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип.15. Т. 1.С. 96–100
7. Кас'яненко О. М. Формування готовності майбутніх вихователів до роботи з дітьми дошкільного віку в умовах інклюзії: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Мукачево, 2018. 240с.
8. Качмар О. Сучасні тенденції розвитку інклюзивної освіти в Україні (досвід Івано-Франківської області). *Соціальне партнерство в інклюзивній освіті: європейський вектор, українські реалії: збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції*. Ізмаїл : РВВ ІДГУ, 2018. С.15–19.
9. Кічук Н. В. Проблема здатності майбутнього фахівця до взаємодії з батьками як виду партнерських відносин в інклюзивній освіті. *Соціальне партнерство в інклюзивній освіті: акмеологічні засади, сучасні реалії*. Ізмаїл. 2019. С. 60-64.
10. Колупаєва А. А. Методологічні та стратегічні виміри освіти дітей з особливими потребами у контексті освітнього реформування *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2018. №1(85). С. 7.
11. Колупаєва А. А. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі: навчально-методичний посібник. Харків. Вид-во «Ранок», 2019. 304 с.
12. Косенко Д. Новий освітній простір: інформац. посіб. Київ, 2019. 255 с.
13. Малишевська І.А. Теоретико-методичні основи підготовки фахівців психолого-педагогічного профілю до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища : дис. ... докт. пед. наук: 13.00.03. Київ, 2018. 542 с.
14. Мартинчук О. В. Підготовка фахівців зі спеціальної освіти до професійної діяльності в інклюзивному освітньому середовищі : монографія. Київ: Центр учбової літератури, 2018. 430 с.
15. Мюллер М. Якщо ви пережили психотравмуючу подію / Видавництво Українського католицького університету: Львів: Свічадо, 2017. 120 с
16. Нова українська школа: poradник для вчителя / за заг. ред. Н.М. Бібік. Київ: Літера ЛТД, 2018. 160 с.
17. Ольшевська Ж., Мягких Н., Щербина З. Вихователю інклюзивної групи. Київ : Видавнича група «Шкільний світ», 2018. 144 с.
18. Організаційно-методичний супровід дитини з особливими освітніми потребами в умовах ДНЗ / Компанець Н.М., Луценко І.В., Коваль Л.В. Київ : Видавнича група «Атопол», 2018. 100 с.
19. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів:навчально-методичний посібник. За заг. ред. М.А. Порошенко та ін. Київ: 2018. 252 с
20. Особливості реалізації компетентнісного підходу в освіті дітей з інтелектуальними порушеннями: навчально-методичний посібник / авт.: О. Чеботарьова та ін.; за наук. ред.: О. Чеботарьової, І. Сухіної. Київ : ІСПП ім. М. Ярмаченка НАПН України, 2019. 233 с.
21. Перхун Л. Впровадження інклюзивної освіти в українському освітньому Просторі. *Імплементація європейських стандартів в українські освітні*

дослідження: зб. матер. II Міжнар. наук. конфер. Укр. Асоціації дослідників освіти 15 червня 2018 р. Київ, 2018. С. 116–120

22. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта : навчальний посібник. Київ : ТОВ «Агенство «Україна», 2019. 300 с.

23. Розвиток інклюзивного освітнього середовища в Запорізькій області: науково-методичний аспект : моногр. / Упор. Т. Є. Гура; ред. Т. Я. Озерова. Запоріжжя : Статус, 2018. 328 с.

24. Сахно Т. С. Проблема формування інформаційно-комунікаційних компетентностей в учнів з інтелектуальними порушеннями. *Актуальні питання корекційної освіти*. 2019. № 13. С. 233–242.

25. Скрипник Т.В. Специфіка реалізації міждисциплінарного командного супроводу в інклюзивному освітньому середовищі України. *Актуальні питання корекційної освіти*. 2019. Вип.14. С. 74–87.

26. Сучасні засоби ІКТ підтримки інклюзивного навчання: навчальний посібник. / А. В. Гета, В. М. Заїка, В. В. Коваленко та ін.; за заг. ред. Ю. Г. Носенко. Полтава : ПУЕТ, 2018. 261 с.

27. Теорія і практика інклюзивної освіти : навчально-методичний посібник / упорядник К. М. Бондар ; Вид. 2-ге, доп. Кривий Ріг, 2019. 170 с.

28. Ткач Х. Я. Обстеження мовленнєвого розвитку дітей з аутизмом і тяжкими порушеннями мовлення. На основі поведінкового підходу: практичний посібник. Тернопіль : Мандрівець, 2020. 136 с.

29. Тренінг як засіб підвищення професійної компетентності педагогів у сфері інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами / Ю.О. Бистрова, В. Є. Коваленко. *Актуальні питання корекційної освіти. Педагогічні науки*. 2018. Вип. 11. С. 24–34.

30. Трикоз С. В. Дитина з порушеннями інтелектуального розвитку. Харків: Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. 40 с.

31. Федоренко О. Ф. Інклюзивне навчання: оцінювання досягнень учнів з особливими освітніми потребами. *Особлива дитина: навчання і виховання*. №2. 2018.

32. Федоренко О. Ф. Універсальний дизайн в сфері освіти: організації діяльності з опанування програми для всіх дітей. *Особлива дитина: навчання і виховання*. №1(85) 2018.

33. Шафранський В.В. Предиктори розвитку творчих спроможностей майбутніх фахівців. *Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Психологія*. Харків. 2021. Вип. 64. С. 147-157.

34. Шафранський В.В., Колісник М.І. Тренінг розвитку невербальної креативності. *Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Психологія*. Харків. 2022. Вип. 66. С. 376-388.

35. Шевцов А. Г. Теоретико-методологічні засади та технології інклюзії у закладах вищої освіти. Досвід Університету «Україна»: кол. моногр. / Таланчук П.М., Чайковський М.Є, Шевцов А.Г. та ін.; за наук. ред. П.М.Таланчука. Київ : Університет «Україна», 2018. 481 с.

36. Яремко О., Шафранський В. Право осіб з психічними розладами на соціальні послуги у контексті правової реальності України. Актуальні проблеми правознавства. *Збірник наукових праць Юридичного факультету Західноукраїнського національного університету у співпраці з НДІ приватного*

права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України. Тернопіль: ЗУНУ, 2022. №3. С. 90-94.

37. Kazachiner O. S. Evolution of approaches to organization of educational process for children with Down syndrome. Pedagogy theory : collective monography / Aksonova O., Avdieieva S., Kobets V., etc. International Science Group. Boston : Primedia eLaunch, 2020. P. 40–50

38. Penketh C. Children see before they speak: An exploration of ableism in art education. Disability & Society. 2018. Vol. 32, Iss. 1. P. 110–127

Інтернет-ресурси

39. Деякі питання використання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами у 2018 р.: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 №88 URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/deyaki-pitannya-vikoristannya-subvenciyi-z-derzhavnogo-byudzhetu-miscevim-byudzheta-na-nadannya-derzhavnoyi-pidtrimki-osobam-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-u-2018-roci>

40. Деякі питання створення ресурсних центрів підтримки інклюзивної освіти та інклюзивно-ресурсних центрів: Постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 617 URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/617-2018-%D0%BF>

41. Класифікатор професій із змінами, затвердженими наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 15 лютого 2019 року № 259. URL: https://hrliga.com/index.php?module=norm_base&op=view&id=433

42. Мірошникова А. Сім прийомів, які допоможуть вчителю інклюзивного класу. URL: <https://osvitoria.media/experience/sim-pryjomiv-yaki-dopomozhut-vchytelyu-inklyuzyvno-go-klasu>